

मुंबई विद्यापीठ

No. Aff./ICC/ (2021-22)/30 / of 2021

परिपत्रकः

विषयः— मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणी.

उपरोक्त विषयानुसार पत्र क्र. युएनआय/(१२२/२१)/विशि-१/१३८५८, दिनांक १ डिसेंबर, २०२१ नुसार सादर करण्यात येते की, मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केले आहे. या धोरणातील काही मुद्दे हे उच्च शिक्षण विभागाशी संबंधित आहे.

महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ दिनांक १६ जुलै, २०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्याअंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहनमराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आले आहे. त्या अनुषंगाने शासनपत्रामध्ये जोडलेल्या एकुण १० मुद्यांबाबतची कार्यवाही संलग्नित महाविद्यालयांनी करावची आहे.

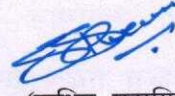
महाराष्ट्र शासनाच्या पत्र क्र. संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.११०/विशि-५, दिनांक २६ नोव्हेंबर, २०२१ नुसार केंद्र शासनाच्या नविन शैक्षणिक धोरण -२०२० च्या अनुषंगाने राज्य शासनाच्या मराठी भाषा धोरणातील उच्च शिक्षणाशी संबंधित खालिल मुद्यांवर तातडीने कार्यवाही करण्याची आवश्यकता आहे.

अ.क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने करावयाची कार्यवाही.
१	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांच्या प्रशासकीय कामकाजात इंग्रजीसोबत मराठीचाही वापर अनिवार्य असेल. तसेच त्यांच्या परिसरातील, वास्तुतील नावे, सुचनाफलक इत्यादी सर्व बाबतीत मराठी भाषेचा ठळकपणे वापर करणे बंधनकारक राहील. विभागाच्या दिनांक ७ मे, २०१८ च्या परिपत्रकान्वये या बाबत सुचना देण्यात आलेल्या आहेत. या सुचनांची अंमलबजावणी होते किंवा कसे या बाबत संबंधित संहसंचालकांनी तपासणी करावी.
२	राज्यातील सर्व प्रकारची महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांची संकेतस्थळे तसेच त्यातील माहिती मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देण्याबाबत सर्व विद्यापीठे व महाविद्यालयांनी उचित कार्यवाही करावी.
३	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी, त्यांना अनुदान आयोगासारख्या नियामक संस्थांकडून संशोधनासाठी मिळणाऱ्या निधींपैकी यथोचित निधी विविध ज्ञानशाखांतील मराठी भाषेतून होणाऱ्या संशोधनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी खर्च करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.

४	राज्यातील सर्व विद्यापीठे आणि संशोधन संस्था यांच्यामार्फत प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकांमधून मराठी भाषेतील शोध निबंध प्रसिध्द करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.
५	महाविद्यालयातील व विद्यापीठातील अमराठी विद्यार्थ्यांना मराठी शिकण्यासाठी उत्तेजन देण्यात यावे. तसेच त्याच्या अध्यापनाची सोय करण्यात यावी.
६	सर्व विद्यापीठाच्या मराठी भाषा विभागामार्फत, मराठी संस्कृतीचा परिचय करून देणारा अभ्यासक्रम सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांना मराठी व इंग्रजी भाषांमधून उपलब्ध करून देण्याबाबत. उचित कार्यवाही करण्यात यावी.
७	मराठी ज्ञानभाषा होण्याच्या दृष्टीने राज्यातील महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांच्या तर्फे आयोजित चर्चासत्रे, परिषदा, कार्यशाळा, परिसंवाद आदी उपक्रमात, मराठी भाषेचा कटाक्षाने वापर केला जावा, यासाठी महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी उचित कार्यवाही करावी.
८	महाविद्यालयीन आणि विद्यापीठीय पातळीवर मराठी साहित्य या विषयाबाबतच्या अभ्यासक्रमामध्ये मराठी भाषेचा इतिहास या प्रकरणाचा समावेश करण्यात यावा.
९	एम.फिल. व पीएच.डी. चे प्रबंध मराठी मधून सादर करतांना ते एकसंकेत (युनिकोड) प्रणालीतून सादर करणे अनिवार्य करण्यात यावे. तसेच या संबंधातील संशोधचौर्य तपासण्यासाठी विशिष्ट प्रणाली विकसित करण्यात यावी.
१०	मुलांच्या भाषिक विकासातील बालसाहित्याचे स्थान व महत्व लक्षात घेऊन बालसाहित्य या साहित्य प्रकाराकडे स्वतंत्र अभ्यास शाखा म्हणून उच्च शिक्षण व विद्यापीठीय स्थरावर मराठी बालसाहित्य या विषयाचा स्वतंत्र अभ्यासविषय म्हणून समावेश करण्यात यावा.

मुंबई-४०० ०३२

१६ डिसेंबर, २०२१

 (सुधिर पुराणिक)
 कुलसचिव

मुंबई विद्यापीठाशी संलग्नीत सर्व अशासकिय, अनुदानित, विनाअनुदानित, कायमविनाअनुदानित महाविद्यालयांचे प्राचार्य, संस्थाचे संचालक

परिपत्रक काढावे आहे
Monday 10.12.2021

महाराष्ट्र शासन
उच्च शिक्षण संचालनालय

मध्यवर्ती इमारत, महाराष्ट्र राज्य, पुणे-४११ ००१.

www.dhepune.gov.in

E-mail- vishi.dhepune@nic.in

फोन नं. ०२०/२६१२२११९, २६१२४६३९, २६०५१५१२

क्रमांक- युएनआय/(१२२/२१)/विशि-१ / 13858

दिनांक- 1 DEC 2021

प्रति,

कुलसचिव, सर्व अकृषी विद्यापीठे, महाराष्ट्र राज्य.
कुलसचिव, टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
कुलसचिव, गोखले अर्थशास्त्र व राज्यशास्त्र संस्था, पुणे.
कुलसचिव, डेक्कन कॉलेज पदव्युत्तर व संशोधन संस्था, पुणे.
कुलसचिव, स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठे.

विषय- मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणी

संदर्भ- शासनपत्र क्रमांक संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.११०/विशि-५
दिनांक २६ नोव्हेंबर, २०२१

उपरोक्त विषयाबाबतचे शासनाचे आपणास पाठविलेले व या संचालनालयास पृष्ठांकित केलेले संदर्भित पत्राची प्रत व सहपत्रे पहावे.

वरील संदर्भित पत्रानुसार सादर करण्यात येते की, मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केलेले आहे. या धोरणातील काही मुद्दे हे उच्च शिक्षण विभागाशी संबंधित आहेत. महाराष्ट्र राजभाषा(सुधारणा) अधिनियम २०२१ दिनांक १६ जुलै, २०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्या अंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहन मराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आलेले आहे. त्या अनुषंगाने शासनपत्रामध्ये जोडलेल्या एकूण १० मुद्द्यांबाबतची कार्यवाही आपल्या विद्यापीठाने तसेच संलग्नित महाविद्यालयानी करावयाची आहे.

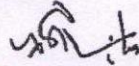
DR (AA@A)
DR (CAD)✓
DR (RAPC)

कृपया परिपत्रक तयार करणे.

सुप्रभा मंडल
परिपत्रक तयार करणे
JCE
09/12

09/12
Registrar

तसेच या १० मुद्रयांबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल या संचालनालयास दिनांक २० डिसेंबर, २०२१ पुर्वी पोहोचेल अशा बेताने पाठवावा.

(डॉ. प्रकाश बच्छाव)
सहसंचालक (उच्च शिक्षण)
महाराष्ट्र राज्य, पुणे-१

प्रत- माहितीस्तव सादर

मा. श्री. अजित बाविस्कर, उपसचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई-३२

प्रत- माहिती व कार्यवाहीसाठी

सर्व विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य.

२/- त्यांना कळविण्यात येते की, आपल्या विभागातील अकृषी विद्यापीठे, अभिमत विद्यापीठे व स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठांना वर नमूद केल्याप्रमाणे कळविण्यात यावे. तसेच या विद्यापीठांकडून १० मुद्रयांबाबतचा अहवाल एकत्रित या संचालनालयास २० डिसेंबर, २०२१ पुर्वी सादर करावा.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय विस्तार, कक्ष क्र. ४२२,
चौथा मजला, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई - ३२.

Email ID : kishor.jakate@nic.in

दूरध्वनी क्र. ०२२-२२७९३१७१

क्र. संकीर्ण-२०२१/प्र. क्र. ११०/विशि-५

दि. २६/११/२०२१

प्रति,

कुलसचिव,

सर्व अकृषि विद्यापीठे/अभिमत विद्यापीठे/

स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठे

विषय : मराठी भाषा धोरण अंमलबजावणी.

महोदय,

महाराष्ट्र राज्यात मराठी भाषेचे संरक्षण, संवर्धन व विकास होण्याच्या दृष्टीने भाषा सल्लागार समितीने राजभाषा मराठी धोरणाचा प्राथमिक मसुदा शासनाकडे सादर केला होता. शासनाने हा मसुदा जनतेच्या माहितीसाठी व सूचना प्रतिक्रियांसाठी शासनाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून दिला. यावर विद्यापीठ स्तरावर झालेल्या चर्चासत्रांदरम्यान भाषातज्ञ, महाविद्यालयीन विद्यार्थी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या सूचना तसेच या धोरणाच्या अंमलबजावणीसंदर्भात स्थापन केलेल्या उपसमित्यांच्या अहवालाचा विचार करून मराठी भाषा विभागाने मराठी भाषा धोरण तयार केलेले आहे. सदर धोरणातील काही मुद्दे उच्च शिक्षणाशी संबंधित आहेत.

महाराष्ट्र राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१ दि. १६ जुलै, २०२१ च्या राजपत्रान्वये प्रसिध्द करण्यात आला असून याद्वारे राज्य शासकीय कार्यालये तसेच त्याअंतर्गत व्यवहार, कामकाज तसेच राज्यातील जनतेशी करावयाचा पत्रव्यवहार व संदेशवहनमराठी भाषेतून बंधनकारक करण्यात आले आहे.

मराठी राजभाषा (सुधारणा) अधिनियम, २०२१, केंद्र शासनाच्या नविन शैक्षणिक धोरण-२०२० च्या अनुषंगाने राज्य शासनाच्या मराठी भाषा धोरणातील उच्च शिक्षणाशी संबंधित मुद्द्यांवर तातडीने कार्यवाही

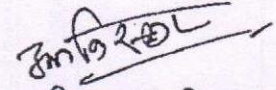
करण्याची आवश्यकता आहे।सबब, खाली नमूद मुद्यांची तातडीनेअंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने विद्यापीठ व महाविद्यालयीन स्तरावर विहित पध्दतीने उचित कार्यवाही करावी.

अ.क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने करावयाची कार्यवाही
१	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांच्या प्रशासकीय कामकाजात इंग्रजीसोबत मराठीचाही वापर अनिवार्य असेल. तसेच त्यांच्या परिसरातील, वास्तूतील नावे, सूचनाफलक इत्यादी सर्व बाबतीत मराठी भाषेचा ठळकपणे वापर करणे बंधनकारक राहील. विभागाच्या दि. ०७/०५/२०१८ च्या परिपत्रकान्वये याबाबत सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. या सूचनांची अंमलबजावणी होते किंवा कसे याबाबत संबंधित सहसंचालकांनी तपासणी करावी.
२	राज्यातील सर्व प्रकारची महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांची संकेतस्थळे तसेच त्यातील माहिती मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देण्याबाबत सर्व विद्यापीठे व महाविद्यालयांनी उचित कार्यवाही करावी.
३	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी, त्यांना अनुदान आयोगासारख्या नियामक संस्थांकडून संशोधनासाठी मिळणाऱ्या निधींपैकी यथोचित निधी विविध ज्ञानशाखांतील मराठी भाषेतून होणाऱ्या संशोधनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी खर्च करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.
४	राज्यातील सर्व विद्यापीठे आणि संशोधन संस्था यांच्यामार्फत प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकांमधून मराठी भाषेतील शोधनिबंध प्रसिध्द करण्याबाबत उचित कार्यवाही करावी.
५	महाविद्यालयांतील व विद्यापीठांतील अमराठी विद्यार्थ्यांना मराठी शिकण्यासाठी उत्तेजन देण्यात यावे तसेच त्यांच्या अध्यापनाची सोय करण्यात यावी.
६	सर्व विद्यापीठांच्या मराठी भाषा विभागामार्फत,मराठी संस्कृतीचा परिचय करून देणारा अभ्यासक्रम सर्व विद्याशाखांच्या विद्यार्थ्यांना मराठी व इंग्रजी भाषांमधून उपलब्ध करून देण्याबाबत उचित कार्यवाही करण्यात यावी.
७	मराठी ज्ञानभाषा होण्याच्या दृष्टीने राज्यातील महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांच्यातर्फे आयोजित चर्चासत्रे, परिषदा, कार्यशाळा, परिसंवाद आदि उपक्रमात, मराठी भाषेचा कटाक्षाने वापर केला जावा, यासाठी महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी उचित कार्यवाही करावी.
८	महाविद्यालयीन आणि विद्यापीठीय पातळीवर मराठी साहित्य या विषयाबाबतच्या अभ्यासक्रमामध्ये मराठी भाषेचा इतिहास या प्रकरणाचा समावेश करण्यात यावा.
९	एम.फिल. व पीएच.डी. चे प्रबंध मराठीमधून सादर करताना ते एकसंकेत (युनिकोड) प्रणालीतून सादर करणे अनिवार्य करण्यात यावे. तसेच या संबंधातील संशोधचौर्य तपासण्यासाठी विशिष्ट प्रणाली विकसित करण्यात यावी.

१०	मुलांच्या भाषिक विकासातील बालसाहित्याचे स्थान व महत्त्व लक्षात घेऊन बालसाहित्य या साहित्यप्रकाराकडे स्वतंत्र अभ्यास शाखा म्हणून उच्च शिक्षण व विद्यापीठीय स्तरावर मराठी बालसाहित्य या विषयाचा स्वतंत्र अभ्यासविषय म्हणून समावेश करण्यात यावा.
----	---

सर्व विद्यापीठांनी तातडीने याबाबत कार्यवाही करावी तसेच त्यांच्याशी संलग्नित महाविद्यालयांना अंमलबजावणी करण्याबाबत उचित निर्देश द्यावेत. केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल ३१ डिसेंबर, २०२१ पूर्वी संचालक, उच्च शिक्षण यांचेमार्फत एकत्रित शासनास सादर करावा.

आपला,

(अजित म. बाविस्कर)

उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग,
महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) संचालक, उच्च शिक्षण संचालनालय
- २) संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय
- ३) संचालक, कला संचालनालय

मराठी भाषा धोरण कृतिआराखडा

५.१.३ उच्च शिक्षण

अ.क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्दा क्र.	मराठी भाषा धोरणातील मुद्दे	अभिप्राय
२२.	५.१.३.१	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांच्या प्रशासकीय कामकाजात इंग्रजीसोबत मराठीचाही वापर अनिवार्य असेल. तसेच त्यांच्या परिसरातील, वास्तूतील नावे, सूचनाफलक इत्यादी सर्व बाबतीत मराठी भाषेचा ठळकपणे वापर करणे बंधनकारक राहील.	याबाबतच्या सूचना विभागाच्या दि. ०७/०५/२०१८ च्या परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या आहेत. याप्रमाणे कार्यवाही होते किंवा कसे याबाबत विभागीय सह संचालकांनी तपासणी करण्याबाबत दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२३.	५.१.३.२	राज्यातील सर्व प्रकारची महाविद्यालये तसेच विद्यापीठे यांची संकेतस्थळे मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देणे बंधनकारक केले जाईल.	सर्व विद्यापीठे तसेच महाविद्यालयांना संकेतस्थळे व त्यावरील माहिती मराठी भाषेतही उपलब्ध करून देण्याबाबत दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२४.	५.१.३.३	राज्यातील महाविद्यालये व विद्यापीठे यांनी, त्यांना अनुदान आयोगासारख्या नियामक संस्थांकडून संशोधनासाठी मिळणाऱ्या निधीपैकी यथोचित निधी विविध ज्ञानशाखांतील मराठी भाषेतून होणाऱ्या संशोधनाला प्रोत्साहन देण्यासाठी खर्च करावा याकरिता पाठपुरावा केला जाईल.	विद्यापीठ अनुदान आयोगाकडून प्राप्त होणाऱ्या निधीपैकी काही निधी मराठी भाषेतील संशोधनासाठी खर्च करावा याबाबत सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत.
२५.	५.१.३.४	मराठीला ज्ञानभाषा करण्यासाठी वेगवेगळ्या विषयांच्या ग्रंथांची गरज आहे. ते निर्माण करण्यासाठी महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळाचे पुनरुज्जीवन करण्यात येईल.	या विषयावरील तज्ञ व्यक्तींची समिती नेमून समितीच्या शिफारशीनुसार विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळाचे पुनरुज्जीवन करण्यासाठी उचित कार्यवाही करण्यात येईल.
२६.	५.१.३.५	राज्यातील सर्व विद्यापीठे आणि संशोधन संस्था यांच्यामार्फत प्रकाशित होणाऱ्या नियतकालिकांमधून मराठी भाषेतील शोधनिबंध प्रसिध्द करण्याबाबत त्यांना सूचित करण्यात येईल व अशा संस्थांचे शैक्षणिक मल्लामागन	याबाबतच्या सूचना सर्व विद्यापीठांना दि. २६/११/२०२१ च्या पत्रान्वये देण्यात आल्या आहेत.

२७.	५.१.३.६	महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियमातील तरतुदीनुसार महाविद्यालयीन व विद्यापीठीय उच्च शिक्षण मराठीतूनही उपलब्ध करून दिले जाईल.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मध्ये "मराठी भाषा व साहित्य जतन व संवर्धन मंडळ" स्थापन करण्याबाबत सुधारणा प्रस्तावित असून सदर मंडळामार्फत याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल.
२८.	५.१.३.७	विज्ञान आणि तंत्रज्ञानविषयक उच्च शिक्षण मराठी माध्यमातून उपलब्ध केले जाईल.	महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाने शै.व. २०२१-२२ पासून प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदविका अभ्यासक्रमांमध्ये अध्यापनाची प्रक्रिया मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) भाषेमध्ये राबविण्याकरिता संस्थांनी पर्याय देण्याबाबतचे परिपत्रक दिनांक १३/०७/२०२१ रोजी निर्गमित केले आहे. त्यानुसार शै.व. २०२१-२२ पासून अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांची मान्यता प्राप्त आणि महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाशी संलग्नीत असलेल्या अभियांत्रिकी पदविका अभ्यासक्रमाच्या संस्थांपैकी इच्छुकसंस्थांकडून प्रथम वर्ष अभियांत्रिकी पदविका वर्षातील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना प्रथम वर्षाकरीता मराठी-इंग्रजी या माध्यमातून अभ्यासक्रमनिहाय पर्याय घेऊन अशा संस्थांमध्ये मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) अध्यापन प्रक्रिया मंडळामार्फत राबविण्यात येत आहे. अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांची मान्यताप्राप्त राज्यातील एकूण ३५२ अभियांत्रिकी पदविका संस्थांपैकी १७९ पदविका संस्थांनी मराठी-इंग्रजी (द्विभाषिक) या माध्यमातून अध्यापन प्रक्रिया राबविण्याबाबत इच्छुकता दर्शविली आहे. उपरोक्तप्रमाणे १७९ संस्थांनी मराठी-इंग्रजी द्विभाषेचा पर्याय अध्यापनासाठी निवडलेला होता त्या संस्थांची माहिती मंडळाकडून तंत्रशिक्षण संचालनालयास प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांच्या प्रवेशाकरिता उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. त्यानुसार तंत्रशिक्षण संचालनालयाकडून प्रथम वर्षाची प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण झालेली आहे.